

Noviny otiskly nedávno apel k veřejnosti, podepsaný řadou jmen více méně významných nebo bezvýznamných — z nich některá dostala se sem opravdu jako Pilát do Kreda: neboť čím byla antika na příklad Jiráskovi nebo Klášterskému? —, vyzývající „přátele antické kultury“, aby se sdružili ve spolek, který by pomáhal uskutečňovat jejich tužby: hlubší poznání antiky ve škole i v soukromí a o větší vliv její na vzdělanost národní. Rozumím-li dobře, sní jeho podepisovatelé i o jakémisi *novém humanismu* v Čechách: česká kultura nemohla prý posud využít plně všech prvků a složek antické kultury jako jiní národové, a proto prý, jak se praví slohem, který má ironií nikterak náhodnou k antické jasnosti, světelnosti a leposti hodně daleko, „na mnohé z jeho složek její humanismus dosud čeká“. Tedy: věří se zde v nějaký neohumanismus, *úplnějši*, než byl humanismus starý od století patnáctého do devatenáctého!

Aby tyto své tužby podepřelo a zdůvodnilo, užívá provolání argumentů velmi pochybných a povážlivých, nad nimiž se nemůže zastavit nikdo, komu kritičnost není pouhým slovem. Provolání postavilo se na stanovisko velmi nepromyšlené a nedomyšlené, které musí vzbouřit odpor každého, kdo nemiluje papírových akademických frázi: stanovisko, pravím, venkoncem nešťastné, a víc, neživotné, životu nebezpečné a škůdné: opovrhuje se tu přítomností, s podceňující nevraživostí a s frázovitým despektem se mluví o „malicherném a pomijivém“ dnešku, o dnešních „převratných a sporných soudech“. Antika dá prý nám pevná kritéria, která rozsoudí nad dneškem, oddělit zrní od plev ve snahách dneška, vyvedou nás jako Ariadnina nit z labyrintu a chaosu dnešních nejistot a rozkolísaností.

Pravím zcela otevřeně, že je to řeč pošetilá, že něčeho takového může se nejméně nadít od antiky člověk, který ji zná. Neboť: jak může studium antiky rozsoudit dnešek a urovnat jeho svár, když tento svár jest in nuce obsažen již — v antice, jejímž jsme pokračováním?

Antika jest soubor projevů a tendencí přímo protichůdných, svár rozporů nedomyšlených a nedořešených, jež přešly odkazem na nás, abychom jich domyslili, vyrovnali, přenesli do vyšších oblastí. To ví nebo měl by vědět dnes již vyšší gymnasista. To musí vědět každý, kdo neulpěl na slovičkářství, nýbrž dovedl promyslet a prožít literaturu, kterou četl.

Orfický mysticism vedle racionalismu; metapsychism mysterií vedle atheistickeho materialismu; Herakleit vedle Eleatů; zárodky pozitivismu vedle idealismu; Leukipp a Demokrit vedle Pythagora; Epikur vedle Plotina — kde jest, prosím, ta „pravá“ antika? Kde pevné, jasné kritérium, kterým by bylo možno soudit dnešek? Antika je slovo mnohosmyslné a mnohovýznamné, jev, který se jeví různým badatelům a různým dobám různě. Způsob, jakým viděli antiku Winckelmann a Lessing, není způsobem Nietzscheovým; a zor dnešních není již zorem jeho.

Ale i kdyby byla antika pevné kritérium, jasný a ryzí pojem prostý všech vnitřních antinomii, čerta by nám pomohla orientovat se v dnešku nebo soudit dnešek. To je ten proklatý směšný akademism, to naduté papírové filistrovství, ten zápečný idealism lžimudree v bačkorách, proton pseudos neživotného a protiživotného příživníka, co promluvílo zase jednou z tohoto apelu a co budou přezývat bezzubá ústa starých dětí: šidítka, které se strká do úst starým nemluvnatům.

Žvýkají je trpělivě a domnívají se, že ssají mléko, kdežto polykají jen vzduch a vlastní sliny.

Není prostě nijakých pevných, hotových, daných kritérii, která by bylo možno přikládat jako polirův metr na nové, tvořící se, vroucí a kypící doby a měřit a soudit je jimi! Každá doba nese si svou míru, svou váhu, svůj soud ve své hrudi; vytváří je napětím všech sil z vroucího roztoku a kypění jako své ideály, své, jedinečně své, nebývalé a neopakované i neopakovatelné. A touto vůlí, která se otiskla v plasmate jejich sil, jež vytvořila formu jejich výtvorů, bude jednou měřena a souzena — jednou, v budoucnosti, až bude již mrtvolou, petrefaktem, musejním předmětem.

Mluvíti s pohrdáním o dnešku jako o době „převratné a sporné“ jest pošetilost na desátou. To je laciná moudrost politiků z Krákoravé Lhoty, když se sejdou v obecní hospodě u džbánku piva. Velikost dneška jest právě v tom, že jest „převratný a sporný“; kdyby nebyl, kdyby byl vyrovnaný, jasný a hotový jako vypálená cihla, byla by to jeho hanba.

Věci, o nichž se dnešním idealistům sedícím v bačkorách na pohodlné observatoři staré teplé pece ani nesnilo, věci, jichž nedovedou pojmenovat, věci, jichž nedovedou ani procítit ani promyslet, poněvadž jejich duše posud nemá k tomu nutných orgánů, vytváří dnešní doba; a jsou to právě věci, jež by nazvali naši libomudrci „pomijivými a malichernými“. Věci, které budou plnit obdivem příští staletí, až z dnešních novohumanistů nezbude již ani prášku. Věci řekl bych stokrát větší než ty, jež stvořila antika, — kdybych se chtěl stavět na stanovisko našich novohumanistů a užívat jejich krátkozrakého, nedomyšleného, protismyslného slovníka a měřit věci zásadně neměřitelné a srovnávat věci zásadně nesrovnatelné.

Poznání antiky, věc docela dobrá. Jenže nedá se vydupat nijakými spolky, nadiktovat nijakými diktáty, uložit jako pensum nikomu. Jest a může být jako každé pravé poznání jen dilem *tvořivosti* lidské; a pak postaví se nutně takové pravé, žhavé a výbušné poznání synů a vnuků proti dnešnimu ryze trpnému a setrvačnickicky lenivému a nepromyšlenému lžipoznání otců, jak se ztělesnilo na svou hanbu a škodu v tomto neblahém apelu.

Tvořivý duch může být i dnes puzen k antice tajemným vnitřním spřízněním; a může z ní bráti impulzy ke své tvorbě. A to jest to *jediné* poznání, které má cenu; protože není akademické, nýbrž životné. Nad všechny staré humanisty a neohumanisty, sněné našimi „přátele antické kultury“, jest mi takový Claudel, který dovedl z antiky vzít její část tektonickou a zasnoubit ji se svým přísným, ukrutným, nesmlouvavým katolicismem. „*Opus Romanum*,“ řekl jsem si tolikrát nad jeho dramaty. Příkladná, tvrdá, úzká klenba, oválná, žulové pevnosti, logiky, jasnosti: co slovo, to spár a svor; a všecko v souladu s jeho ukrutnou spravedlností „oka za oko“ a „zuba za zub“ — právě jako tomu bylo v *ius Romanum*. Není to nijaká náhoda, nýbrž zákonný děj plný tajemného smyslu, že jeden z největších dramatiků dnešní Francie jest i vášnivý katolík i umělec, který má nejvíce z antiky v tom, co má nejzákladnějšího, nejtemnějšího a nejpřísnějšího; děj, nad nímž se může zachvět ten, kdo umí čísti v dějinách — lichotná domněnka, kterou žel nemám práva ani při největší zdvořilosti podkládati našim neohumanistům.

Křísiti dnes humanism a chtítí jej obroditi v jakýsi neohumanism, který by zabral z antiky ještě více pády a ještě více prvků než humanism doby renesanční,

124 pokládám za marotu pedantů, která padne sama sebou. Hry sluší jen mládeži, jen u ní jsou krásné a plodné; ale nic není odpornějšího a také neplodnějšího než hračky starců a stařen. A starci jsou naši neohumanisté, byť bylo jim dvacet nebo třicet let.

Co vyrostlo z humanismu na české půdě v šestnáctém století, v době, která byla obrodě antiky nejpříznivější? Nic než něco papírových květin, slepených chladnými stařeckými prsty ze starých knih. Nijaký nádherný živý strom, nijaký sad plný vůně a stínu nad vodou živou. Ani Montaigne, ani Rabelais, ani Ronsard. Takový byl rozdíl mezi kolektivní duší francouzskou a českou! A dnes, kdy nás dělí od antiky o tolik století víc, kdy Francie v nových básnicích — nových novým světovým citěním —, v takovém Duhamelovi, Arcosovi, Vildracovi, Henrym-Jacquesovi, Pierru Hampovi, odvrací se vědomě od všeho akademismu a překonává jej zcela účelně a programově jako nebezpečí jakési duchovní arteriosklerosy, dnes budeme *my* vyvolávat a uměle šířit nějaký neohumanism? Není to retrogradnost tak dokonalá, že se podobá již galvanisaci mrtvol?

Vzpomněl jsem si, když jsem četl tento apel „přátel antické kultury“, na jeden večer, který jsem strávil před několika lety — bylo to za světové války — v hovoru o těchto věcech s duchem, na něhož nemohu zapomenout, s Františkem Čádou. Nepoznal jsem většího znatele antiky, než byl on: nebylo autora sebezapadlejšího, jehož by byl nepročel a nepromyslel. Čáda byl by největší intelekt, s nímž jsem se setkal, kdyby nebyl také nejspánilejší, nejlíbeznější duše, která z jakési něhy a cudnosti clonila záři a blesk tohoto intelektu. Pamatuji se, jak na konci hovoru, kdy jsem *mutatis mutandis* vykládal, co jsem zde napsal, Čáda mně s úsměvem pravil: „Ne, humanism nemá u nás půdy, ustupuje a klesá nevývratně. Řekl jsem to oněhdy Královi. Víte, že z mladých filologů neumi již skoro nikdo obstojně ani latinsky?“ A citoval mně dva tři latinské traktáty od mladých profesorů, v nichž nalezl chyby, jichž se nesmí dopustit ani sekundán! Jaký tedy neohumanismus?

Jedinou, a to *nepřímou* lekcí může nám dát dnes právě poznání antiky; a o té, ku podivu, se nezmiňuje výzva „přátel antické kultury“. A to jest: *tvořili ze své doby a po svém s neúchylnou důsledností, jako to činila ona. To jest pravý klasicism a není jiného.* Přenáší-li se jako hotová forma z mrtvého historického útvaru do přítomnosti, vyjde z toho vždycky suchý, prázdný a bezkrevný akademism. K tvořivému duchu mluví, může mluvit antika jedinou řečí: Bud svůj, jako jsme byli *my* sví! Vyciť, vyjmi, vyslov ze své doby, ze své látky velikost, jako jsme ji vyslovili *my*. A věř, že není jiné velikosti než logika vůle a síly: smysl pro zákonnost a závažnost přítomného dění životného.